

Norsk Arbeidsmandsforbund
Handlingsprogram 2011-2015

Innledning

Handlingsprogrammet 2011 – 2015 er et overordnet prinsipielt dokument. Programmet sier noe om viktige satsingsområder og samfunnsmessige utfordringer i 4 års perioden. De årlige handlingsplanene med utspring i handlingsprogrammet blir vedtatt av forbundsstyret. Her blir detaljene utformet, de ulike områdene får en ansvarlig person, og eventuell kostnad ved tiltak blir budsjettert/bevilget. Tiltakene blir konkretisert og gjennomført i forbundet, avdelingene, eller der våre medlemmer har behov.

NAF er sammensatt av mange forskjellige yrkesgrupper, dette er i første rekke en styrke for forbundet. Imidlertid kan det gjøre det vanskelig å ivareta yrkesidentiteten til de enkelte grupper.

For at forbundet skal være i stand til å møte de utfordringene som kommer må de tillitsvalgte ute i bedriftene satses på slik at de kan ivareta medlemmenes interesser på best mulig måte. En ser at en har store utfordringer når det gjelder tillitsvalgsapparatet innenfor mange av våre områder.

Formålsparagrafen

NAFs vedtekter ligger til grunn for virksomheten, og særlig § 2, den såkalte formålsparagrafen. I utdrag fra denne heter det blant annet at:

«NAF vil motarbeide ulovlig kontraktørvirksomhet, sosial dumping og privatisering av offentlig virksomhet. Forbundet skal, utover lønns- og arbeidsvilkår, bl.a. ivareta medlemmenes sosiale og kulturelle interesser, helse og arbeidsmiljø og likestilling mellom kjønnene, sikre frihet, rettssikkerhet og stadig utvidelse av de demokratiske rettigheter og arbeide for økonomisk demokrati.»

Omstrukturering og oppkjøp av bedrifter skjer i et stadig raskere tempo i dagens samfunn. Det setter våre tillitsvalgte på store prøver. Framfor å ha egne ansatte, blir langt flere innleid for kortere eller lengre perioder, med den usikkerheten dette bringer med seg.

«Bestiller og utfører»-modellen der anbudspolitikken i stor grad bare vektlegger pris, gjør det vanskeligere for de bedriftene som har tariffavtale å nå fram. I neste omgang kan dette gå utover kvaliteten på utført arbeid, muligheten for fast ansettelse og rekruttering i bransjene.

Anbudspolitikken har kommet for å bli, men anbudene må vinnes på flere parametere enn pris.

Anbudsutlysningene må ha klare kriterier og krav til blant annet velfungerende tariffavtaler, internkontroll og dokumenterbart HMS- arbeid i det daglige, her i inkludert både arbeidstid, fysisk og psykisk arbeidsmiljø jfr. AMLs § 4-4 og 4-3.

Kontrollen med rutiner for offentlige innkjøp må skjerpes slik at norske lønns- og arbeidsvilkår ivaretas på en forsvarlig måte.

Videre må det arbeides for at kun bedrifter med tariffavtale for overenskomstområdet får delta i konkurransen om kontraktene. Det må derfor også reises krav om tariffavtale ved offentlige anbud

Forbundet må også arbeide for at ansatte i anbudsutsatte bransjer får styrket sitt stillingsvern.

Egen organisasjon

Debatten om LOs organisasjonsstruktur pågår uavbrutt. Flere kongresser har gjort ulike vedtak gjennom tidene, uten at det har skjedd vesentlige endringer. Noen forbund har slått seg sammen, men hovedsakelig som følge av egne initiativ.

Hvert enkelt forbund kan ikke hver for seg være sterkt uten et sterkt LO, som med tyngde kan samordne faglige og politiske mål til fellesskapets beste. NAF har siden LO-kongressen i 1989 gått inn for et forbundsløst LO. Forbundet vil fortsette å arbeide for et forbundsløst LO, subsidiert sammenslåing med andre forbund.

Forbundet vil

- arbeide for å ha en sterk og slagkraftig organisasjon. Virkemidler for dette kan være nært samarbeid i det praktiske, faglige arbeidet med andre forbund sentralt, også med tanke på evt. sammenslåing. Videre samarbeid med andre fagforbund lokalt, særlig om kurs, medlemsverving og aktivitetsfremmende tiltak. Forbundet må også arbeide for at medlemmer med ikke-vestlig minoritetsbakgrunn blir mer inkludert i forbundets aktiviteter.
- Landsstyret velger bransjeråd for renhold, vakt, bergverk og samferdsel samt eventuelle andre grupper de finner formålstjenelig. Disse velges etter innstilling fra bransjens tillitsvalgte og avdelingene.

Informasjon og samfunnskontakt

Dagens teknologi utvikler seg i et hurtig tempo. Fagbladet, informasjonsarbeidet og kursvirksomheten må til enhver tid være tilpasset medlemmenes behov og ønsker.

Riktig informasjon og god kommunikasjon er nødvendig for at forbundets organer kan ta riktige beslutninger til riktig tid. Forbundets informasjonsvirksomhet skal derfor legges til rette for at medlemmer og andre samfunnsaktører blir kjent med forbundets og medlemmenes interesser.

Forbundet vil

- fortsette å legge til rette for en sterk og aktiv profilering av forbundet.
- bruke informasjonsarbeidet som ledelsesverktøy på linje med andre styringsmidler og aktivt orientere om forbundets arbeid og interesser, til offentlige myndigheter, LO, politiske partier, bedrifter og andre organisasjoner og grupperinger som forbundet ønsker å påvirke.
- bidra til økt kunnskap om arbeidslivets lover og regler ved å ha et løpende informasjonsarbeid overfor skoleverket, lærlinger og andre ungdomsgrupper, også i samarbeid med LO.

Skolering og utdanning

Opplysnings- og kursvirksomheten preges av et samfunn i stadige omstillinger, og endringene skjer hurtig. Nye utfordringer krever utstrakt skolering av medlemmer og tillitsvalgte for fortsatt å kunne ha samfunnsinnflytelse.

NAF har vært med i avtalen om opplysnings- og utviklingsfondet, bl.a. mellom LO og NHO siden starten i 1970.

Ved forbundets 100-års jubileum i 1995 ble det opprettet et utdanningsfond hvor den årlige avkastningen gis til etter- og videreutdanning for NAFs medlemmer, ved yrkesmessig etter- og videreutdanning.

Forbundet vil

- utvikle kunnskapsnivået hos medlemmer og tillitsvalgte, rekruttere nye tillitsvalgte, verve og engasjere nye medlemmer.
- sette tillitsvalgte i stand til å takle de stadige omorganiseringene i bedriftene, også slik at de er i stand til å takle konsernfaglige internasjonale utfordringer.
- arbeide for å oppnå mulighet til å utbetale full lønnsdekning for alle kurs- og skoleringsmoduler i NAFs, LOs og AOFs regi. Dette må inkludere feriepenger og pensjonsinnbetaling.
- integrere og skolere medlemmer og tillitsvalgte med fremmedspråklig bakgrunn helst på deres eget språk der det er mulig.
- arbeide for at flere får mulighet til å ta norskkurs. Kursene bør inneholde noe om samfunnslære og arbeidslivets rettigheter og plikter.
- videreutvikle faglig-politisk kontakt med aktuelle politiske miljøer som vi i fellesskap kan samarbeide med for å fremme våre saker.
- arbeide for å heve statusen på yrkesfagene, og det må fokuseres på oppdatert faglig og utstyrmessig innhold i videregående skole.

Rekruttering og medlemspleie

Medlemsverving skal være en høyt prioritert oppgave. I tillegg til egne kampanjer skal forbundet også delta i de opplegg LO iverksetter. NAF prioriterer medlemsverving, å få etablert klubber og få valgt tillitsvalgte. Oppfølgingen etter verving skal ha høy prioritet.

Forbundets overordnede mål er å skape trygghet og økonomisk sikkerhet i medlemmenes arbeidssituasjon. Medlemskapsfordeler utover dette kan være en hjelp til å øke medlemstallet, som igjen legger grunnlaget for en slagkraftig organisasjon.

Forbundet vil

- medlemsverving og medlemspleie skal være en høyt prioritert oppgave. Avdelingenes ressurspersoner skal engasjeres sterkt i vervearbeid og besøk på arbeidsplasser og i klubber
- at nye medlemmer følges opp innen tre måneder og at klubber/tillitsvalgte holdes informert, samt styrke oppfølgingen av medlemmer som skifter arbeid/bosted eller blir arbeidsledige og eventuelt hjelpe dem over i annet LO – forbund.
- bygge opp og støtte tillitsvalgte i bedrifter med tariffavtale. Arbeide for å forbedre rammevilkårene for de tillitsvalgte, og bidra til at det opprettes klubber og tillitsvalgtsutvalg i bedrifter hvor dette mangler.
- at verveaktiviteten også må rettes mot firmaer uten tariffavtaler og med uorganiserte arbeidstakere, herunder å opparbeide større forståelse hos den enkelte arbeidsgiver for fordelene med organisering.
- fortsette den sentrale Verv og vinn kampanjen med premiering av flinke ververe, både blant tillitsvalgte og enkeltmedlemmer.

Ungdomsarbeid

En av forbundenes største utfordringer er å nå nye ungdomsgrupper. Utviklingen gir stadig sterkere preg av et utdanningssamfunn, og tradisjonelt håndverks- og

industriarbeid blir avløst av mer servicerettede yrker.

Forbundet vil arbeide for rekruttering av ungdom. Innsatsen og aktiviteten på lokalt nivå vil bli avgjørende, særlig nærkontakten med ungdom der den finnes i skole-, fritids-, lærlingmiljøene og på den enkelte arbeidsplass. NAF har i 2010 nesten 6.000 medlemmer til og med 30 år. Denne aldersgruppen må aktiviseres for å sikre nye medlemmer og kontinuitet gjennom opplæring av tillitsvalgte.

Forbundet vil

- styrke aktiviteten i Det sentrale ungdomsutvalget. Påse at alle avdelinger velger ungdomsutvalg og få valgt inn flere unge i styrer og utvalg.
- at avdelingene arrangerer årlige kurs/ungdomskonferanser for unge medlemmer, gjerne i samarbeid med andre avdelinger eller forbund.
- at forbundet og avdelingene skal ha ungdomsrettede aktiviteter i sine aktivitets- og handlingsplaner, samordnet med LOs ungdomsutvalgs planer på riks- og fylkesnivå, og prioritere unge søkere ved kursopptak.
- få opprettet flere lærlingeplasser, få nye fag inn under Lov om fagopplæring, og bevisstgjøre bedrifter sterkere om nytten av å ha faglært arbeidskraft.
- arbeide for at lærlinger får samme retten til studiebevis og rabatter på lik linje med elever og studenter.
- at avdelingenes ungdomstillitsvalgte brukes til informasjon om forbundet og fagbevegelsen i skolene.
- styrke en ungdomsgaranti slik at den sikrer unge utdanning eller kompetansegivende opplæring, heri arbeidsmarkedstiltak innen en arbeidsledighetsperiode på 3 måneder.
- arbeide for at Husbanken tilføres mer midler som blir prioritert til bygging av boliger for ungdom i utdannings- og etableringsfasen
- arbeide for å heve satsene for lærlingearbeid

Arbeidsmiljø

Arbeidsmiljø og helse henger nøye sammen. Arbeidstakernes helse, miljø og sikkerhet (HMS) må ha høy prioritet. Omkostningene ved et dårlig arbeidsmiljø er et samfunnsansvar. Det å delta i arbeidslivet pålegger også både arbeidsgiver og den enkelte arbeidstaker et ansvar for HMS-arbeidet.

Stadig økende konkurranse og krav til økt profitt fører til et press mot dette HMS-arbeidet. Fortsatt betrakter noen arbeidsmiljøtiltak som ensidig økonomiske belastninger og konkurransehennende tiltak. Vi ser stadig hardere krav til effektivitet, men også tegn til at den enkelte arbeidstaker er villig til å påta seg større belastninger og dårligere arbeidsmiljøforhold generelt.

For NAF, med store medlemsgrupper i yrker der en kan være særlig utsatt for belastningslidelser, kjemisk helsefare og risiko for ulykker, vold og trusler, må derfor HMS-arbeidet ha høy prioritet. Spesielt innenfor bransjer der virksomhetene mangler evne og/eller vilje til å følge opp på dette området.

Det er fortsatt mange som jobber ufrivillig deltid, i hovedsak kvinner, på tross av at arbeidsgivere klager over mangel på arbeidskraft. Dette skaper en uakseptabel situasjon for mange ansatte med deltidskontrakter som må jakte på ledige timer for å få en lønn å leve av. Retten til utvidet arbeidstid for deltidsansatte må realiseres og rett til heltid må lovfestes. Arbeidstakere skal som hovedregel være fast ansatt i hel stilling.

Forbundet vil

- ha fortløpende oppmerksomhet og være pådriver for å forbedre HMS-arbeidet innenfor de ulike bransjene.
- at tillitsvalgte/verneombud får nødvendig bistand ved etablering og oppfølging av internkontroll, at opplæring av verneombud og medlemmer i arbeidsmiljøutvalg blir mer bransjerettet, med spesiell vekt på de psykososiale miljøfaktorene, og at arbeidsforholdene for tillitsvalgte og verneombud styrkes.

- at arbeidstidsordninger innen forbundets virkeområder praktiseres i samsvar med arbeidsmiljølovens bestemmelser, herunder at alt arbeid i tunneler og bergrom samt etterarbeid, skal omfattes av AML § 10-4, 6.
- at IA-avtalen (inkluderende arbeidsliv) skal omfatte så mange bedrifter som mulig.
- være aktiv ovenfor tillitsvalgte/verneombud for at intensjonene i den nye IA-avtalen blir gjennomført ute i bedriftene.
- arbeide for at HMS-ansvarlig og bedriftsledelsen må tilegne seg nødvendig kunnskap om gjeldende lover og regler.
- arbeide for at sykelønnsordningen ikke forringes og at trygdeytelsen fortsatt skal være et offentlig ansvar.
- at ytelsen til uføre blir på dagens nivå, og at denne ikke erstattes med en uførestønad som beskattes som arbeidsinntekt. Det må heller ikke innføres en levealdersjustering, da disse gruppene ikke har mulighet til å jobbe lenger for å unngå tapet.
- at forskriften om verne- og helsepersonell skal omfatte alle ansatte.
- at det blir ført strengere kontroll på dokumentert sikkerhetsopplæring. I tillegg må det stilles krav om opplæring når arbeidstakere skal utføre arbeid innenfor nytt arbeidsområde.
- at AKAN - arbeidet i virksomheten styrkes bl.a. gjennom samarbeid med AKAN og opplæring og skolering av AKAN kontakter.
- bruke AML § 13 aktivt til å bekjempe all mobbing, trakassering og rasisme i arbeidslivet.
- at Arbeidstilsynet styrkes slik at det blir i stand til å oppfylle sine revisjons og kontrollplikter, også i forhold til nye oppgaver de får ansvar for.
- få opprettet RVO-ordning for renhold og i andre aktuelle bransjer innenfor forbundets organisasjonsområde.
- at påviste belastningskader og skader ved vold og trakassering i arbeidssammenheng tas inn på listen over yrkesskader.

- arbeide for retten til lovfestet heltid
- arbeide for å innføre 6-timers-dagen i renholdsbransjen
- arbeide for at forholdene blir lagt til rette for eldre arbeidstakere, blant annet gjennom tilrettelagte arbeidstidsordninger og andre tilpasninger som kan bidra til at ansatte kan stå i arbeid til oppnådd pensjonsalder.

Ytre Miljø

Størst mulig trygghet for helse og miljø kan ikke oppnås uten å ta hensyn til det ytre miljøet som omgir oss. Fagbevegelsens miljøpolitikk har vært drevet fram for å sikre folks helse, sikkerhet og medbestemmelse i arbeidslivet, men med ansvar også for det ytre miljøet. Jamfør NOU – «Medvirkning og med bestemmelse i arbeidslivet» vil verneombudet i fremtiden få en langt større påvirkningsmulighet og aktiv rolle i bedriften, også når det gjelder det ytre miljø.

Fagbevegelsen må arbeide for at myndighetene legger til rette for et sunt og levedyktig næringsliv, som stimulerer til et godt arbeidsmiljø til virksomheten og den ansattes beste.

For å forebygge langtidsskader og sykdom, må man være oppmerksom både på kjemikalier og støvpåvirkning i arbeidsforholdet.

Forbundet vil prioritere satsing på energiøkonomisering og alternative energikilder som gass der det er et miljøvennlig alternativ. Det må legges opp til tilskuddsordninger som vil øke satsingen på miljøvennlig energiproduksjon og reduksjon av forurensende utslipp.

Man må også arbeide for å fremme fornybare og besparende energikilder som vann, vind, varmepumper, vannbåren varme, bølgekraft, solcelle m.m.

Forbundet vil

- arbeide for at verneombudets myndighetsområde også omfatter ytre miljø, og at verneombudopplæringen styrkes.

- arbeide for en vesentlig oppgradering av olje- og brannberedskapen langs kysten. Dette må være offentlig ansvar og i offentlig regi.
- arbeide videre med Miljøfyrtårnsertifisering i landsmøteperioden

Internasjonal solidaritet

Fagbevegelsen har sterke tradisjoner i internasjonalt solidaritetsarbeid og samarbeid over landegrensene. Fagbevegelsen er internasjonal av natur. Dette vises best når faglige og demokratiske rettigheter for enkeltmennesker trues, og blir møtt med solidarisk støtte fra fagbevegelsen verden over. Det vises også gjennom prosjekter i utviklingsland, hvor økonomisk bedre stilte fagorganisasjoner bruker store ressurser på å sikre livsvilkårene for andre arbeidstakere.

Forbundet har bidratt til utarbeidelsen av ILO-konvensjon 176 om sikkerhet og helse i bergverk.

NAF har lange tradisjoner i solidaritetsarbeid. Forbundet opprettet et Solidaritetsfond i 1983. Fondet ble vedtektsfestet på landsmøtet i 1987.

Forbundet er tilsluttet fire faglige internasjonale, dvs. ISKA (for stats- og kommuneansatte), IBTU (for bygnings- og trearbeidere), ICEM (for gruvearbeidere) og UNI (for ansatte i private servicebedrifter - med renholdere, vektere og vaktmestere). NAF er også med i europeiske og nordiske sammenslutninger for disse gruppene.

Forbundet vil

- støtte initiativ og aksjoner gjennom internasjonale faglige organisasjoner i praktisk solidaritetsarbeid, arbeide for fred og nedrustning og motarbeide rasisme og fremmedfrykt i enhver form.
- støtte kampen mot barnearbeid.
- være aktiv for å bekjempe sosial dumping over landegrensene.
- bidra til kjennskap og praktisering av ILO-konvensjonene.

- være en aktiv pådriver for at flest mulig land tiltrer ILO-konvensjon 176, da dette er viktig for forebyggende helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid i bergindustrien globalt.

Tariffpolitikk

Bedring av lønns- og arbeidsvilkår er en bærebjelke i det forbundet driver med.

Tariffpolitikken gjennom 1990-årene ga, gjennom solidaritetsalternativet, det store flertall av arbeidstakerne betydelig bedre kjøpekraft og bedre levestandard, økt sysselsetting og redusert arbeidsledighet. Etter tusenårsskiftet og fram til i dag, har de aller fleste fått en betydelig reallønnsvekst.

Kravet om den 5. ferieuuka ble også innfridd i denne perioden. Et viktig mål i framtidige tariffoppgjør må være å fortsette utjevningen mellom inntektsgruppene og kjønnene.

En av de største utfordringene fremover er at lavlønnsgruppene blir hengende etter i inntektsutvikling. Frontfagsmodellen har i mange lønnsoppgjør vært førende. Det har vært tradisjon å bruke denne modellen i forhold til bedrifter i konkurranseutsatt industri. En vanlig definisjon på konkurranseutsatt sektor, er at bedriftene i denne sektoren produserer varer som kan eksporteres og/eller importeres. Frontfagsmodellen er ikke holdbar over tid, hvis enkelte grupper blir hengende etter.

Forbundet har lagt til rette for alternative uravstemningsmetoder med brev, sms og elektronisk avstemning. Den store utfordringen er nå som tidligere å få medlemmene til å stemme ved tariffoppgjørene.

For å kunne nå målet om lik lønn for likt arbeid, må vi se på det faktum at det fremdeles er tradisjonelle kvinneyrker, som i gjennomsnitt ligger lavere med hensyn til lønn. Det må derfor tilrettelegges for holdningsendringer som gir like muligheter til deltakelse på kurs og møter, i utdanning og engasjement i samfunnet, slik at det blir større valgfrihet i forhold til arbeid og familie.

Forbundet vil

- følge nøye med og være aktiv i forhold til EU-direktiv som kan få negativ innvirkning på våre faglige rettigheter og HMS-arbeid i bedriftene.
- ha et tariffpolitisk samarbeid med myndighetene, basert på garantier og gjensidige forpliktelser, der alle samfunnsgrupper underlegges like rammer.
- at tariffestede ytelser skal gjelde bare for organiserte.
- at det innføres full fradragsrett for fagforeningskontingent.
- at lavlønnsgarantien beholdes og videreutvikles.
- forsøke å finne alternative modeller til frontfagsmodellen.
- at overenskomstene i lavlønnsyrker blir likt med gjennomsnittet i industrien, videre at mindre overenskomster også får innarbeidet gode ubekvemstillegg.
- at opparbeidede rettigheter beholdes ved omorganiseringer og overgang til nye overenskomster.
- arbeide for å styrke regelverket i hovedavtalens § 3 for å unngå tariffhopping ved at bransjer pålegges arbeidsoppgaver tilhørende andre fagområder.
- at faglige rettigheter/tariffavtaler sikres ved arbeid som norske virksomheter har utenlands.
- aktivt motarbeide sosial dumping.
- at mer av arbeidstiden legges til normalarbeidstid.
- at reglene for omsorgspermisjon utvides.
- arbeide for at det innføres betaling for 14 dagers farspermisjon i forbindelse med fødsel.
- arbeide for å få dekket mellomlegget av tapet som påføres arbeidstakerens inntekt ved deltakelse på Forsvarets øvelser, dette må og gjelde sivilforsvarets øvelser og innsatser.
- bedre pensjonsrettighetene, og sørge for at disse fortsatt er offentlig ansvar.
- motarbeide ufrivillig deltidsarbeid.
- arbeide for at ny teknologi blir tatt i bruk til beste for våre medlemmer.

- at arbeidstakernes stillingsvern styrkes gjennom lovverket, for bl.a. å stå bedre rustet til å forsvare rettigheter ved konjunktursvingninger og bedriftsendringer. Man må også arbeide for å styrke lovverket vedrørende virksomhetsoverdragelse til også å gjelde der annen bedrift overtar arbeidsplasser vunnet i anbudskonkurranse. (Jfr. AML kapittel 16)
- fortsatt arbeide for fleksibel pensjonsalder med fulle rettigheter, med mulighet for lavere grense for særlig belastende yrker.
- arbeide for større skattefradrag/bunnfradrag for arbeidsreiser/pendling.

Næringspolitikk

Et sterkt og moderne næringsliv er en forutsetning for sysselsetting og verdiskaping. Næringsstrukturen kjennetegnes bl.a. av for lite videreføring av norske ressurser her i landet. Sårbarheten overfor svingninger i markedene er stor. En større grad av industriell bearbeiding må derfor være et prioritert mål.

Forutsigbarhet og stabile rammevilkår står sentralt for næringslivets vilje til å satse i Norge. Langsiktige og konkurransedyktige rammevilkår er god distriktspolitikk. Det er samtidig viktig å sikre et balansert og variert eierskap i næringslivet hvor langsiktighet må være et nøkkelord. Her må Staten bidra – også gjennom offentlig eierskap.

Satsing på grunnforskning og forskning med langsiktig perspektiv er en forutsetning for å skape nye arbeidsplasser – både i industrien, servicesektoren og øvrig næringsvirksomhet. Et eksempel på dette kan være et ressursenter for mineralleting og bergprosjektering (i Nord Norge)

Fagbevegelsens overordnede mål er et samfunn med arbeid for alle. Ikke minst er det viktig å gi tilbud til dem som er blitt ledige og som trenger å oppdatere sin kompetanse. Man skal heller ikke glemme alle de som har en litt redusert arbeidsevne (i perioder), men som vil være gode verdiskapere og kollegaer i vårt samfunn. Fagbevegelsen har tatt dette ansvaret og etablert et utdanningsfond på nærmere 350 mill. kroner i privat sektor.

For landets økonomi og full sysselsetting er utdanning og kompetanseheving sentrale virkemidler. Utdanning er en langsiktig investering for samfunnet. Utstøtingen av eldre arbeidstakere, målt opp mot de samlede pensjonsforpliktelser samfunnet vil måtte bære, kan bare løses ved at den kompetansen og erfaringen eldre arbeidstakere sitter med, brukes aktivt gjennom å legge til rette for at de som vil skal få anledning til å være i arbeid langt utover det som er vanlig i dag. Det må legges til rette for at alle som ønsker det, skal ha fulldagsstilling.

Full sysselsetting er bl.a. avhengig av hvordan offentlige ressurser brukes. For NAF er det avgjørende at ressursene utnyttes effektivt for å gi de samme tilbud til folk uavhengig av bosted. En mer rettferdig skattepolitikk for pendlere er et viktig element i denne sammenhengen.

Norge må ha en sterkt utbygd offentlig sektor med etater som kan brukes som korrektiv overfor frie markedskrefter.

Bergindustrien er en viktig distriktsnæring. Forekomstene og følgelig bedriftene er spredt over hele Norge, og skaper derfor grunnlag for bosetting og sysselsetting i distriktene. Også LOs nordområdeutvalg har understreket dette. Råstoffene som kommer fra denne næringen er viktig for opprettholdelsen av levestandard for kommende generasjoner.

Europa forbruker om lag 20 prosent av råstoffene fra verdens produksjon av malmer og mineraler, mens kun 4 prosent utvinnes i Europa. Undersøkelser viser at Norge har et betydelig potensial for økt mineralutvinning i årene som kommer.

Det må snarest etableres et norsk ressursenter for prospektering med midler fra blant annet Innovasjon Norge. Senteret må etableres med fagkyndige innen geologi, gruveteknikk og økonomi, for faglige vurderinger knyttet opp mot etablering av nye virksomheter. Senteret bør opprettes i tilknytning til utdanningsinstitusjoner innen bergverk.

Kull som energikilde vil være en nødvendig ressurs som verden trenger i generasjoner. Kullutvinning er også viktig for opprettholdelse av norsk suverenitet på Svalbard og videre drift er derfor viktig.

En god og landsdekkende næringspolitikk er også avhengig av et velfungerende og godt utbygd samferdselsnett. Her ligger det mange uløste oppgaver innenfor både jernbane, vei, farleder og luftfart.

Forbundet vil

- prioritere utbygging og vedlikehold av vann- og klimavennlig gasskraft, modernisering av linjenett og opprusting av eksisterende kraftanlegg, samt videreføring av naturgass til flere deler av landet. Videre utbygging av olje- og gassressursene i Nord Norge må skje i forhold til resultatene av konsekvensutredninger.
- få kartlagt landets mineralressurser og arbeide for å gjeninnføre offentlige ordninger som får opp leteaktiviteten etter mineralressurser på land.
- arbeide aktivt for mineralutvinning på eksisterende, og kartlegging av nye, forekomster i Norge, da dette er viktig for sysselsettingen og tilgang til nødvendige ressurser.
- støtte videre kullutvinning på Svalbard.
- bekjempe alle former for «svart økonomi» og sikre gjennom lovverket at offentlig og privat virksomhet bruker firmaer med ordnede lønns- og avtalevilkår.
- arbeide for at offentlige etater etterlever landsomfattende tariffavtaler og ILO-konvensjonens bestemmelser om ordnede lønns- og arbeidsvilkår hos leverandører ved anskaffelse av varer og tjenester.
- at det føres en utbyttepolitikk som gir de statseide selskapene forutsigbare muligheter til god industriell utvikling, ved oppbygging av egenkapital og investeringer. Utbytte må ikke være et verktøy for å få statsbudsjettet i balanse.
- arbeide for at arbeidstakere med fremmedkulturell bakgrunn skal bli sterkere inkludert i arbeids- og organisasjonslivet. Dette skal ha høy prioritet.
- styrke NAV slik at de kan være med og tilrettelegge integreringsprosesser
- at ordninger med arbeidsavklaringspenger og praksis i bedrifter der NAV bidrar ikke må kunne utnyttes av arbeidsgivere som ønsker billig arbeidskraft.

Samferdsel

Nasjonal transportplan legger opp til en kraftig satsing på samferdsel i hele landet. – En slik plan er en viktig forutsetning for framtidig verdiskaping, sysselsetting, bosetting og god næringsutvikling både i distriktene og i sentrale strøk av landet. Både satsing på bedre veinett, jernbane, farleder, havner og luftfart er viktig for forbundets medlemmer. Gode finansieringsformer, økt sikkerhet og satsing på miljøvennlig infrastruktur er en forutsetning for økt næringsutvikling og sysselsetting.

Forbundet vil

- at det må satses på samferdsel i form av en sterk oppgradering av jernbane, veinett, farleder og havner og et bedre tilgjengelig kollektivsystem som vil være til samfunnet og enkeltmenneskets beste, også på tvers av landegrensene.
- satse sterkt på forebyggende arbeid innenfor flom og ras slik at menneskeliv og ressurser blir spart.
- opprettholde øremerkede ras- og skredsikringsmidler, få redusert vedlikeholdsetterslepet på vei og bane, og forsterke trafiksikkerhetsarbeidet.
- at sjøsikkerheten, slepebåttjenesten og oljevernberedskapen langs kysten må styrkes. Dette må være et nasjonalt og offentlig ansvar.
- prioritere utbygging og vedlikehold av veg, baner, farleder og havner, heri elektrifisering av gjenstående banestrekninger.
- arbeide for offentlig fullfinansiering av veiprojekter der hvor det ikke finnes nærliggende omkjøringsalternativer.
- arbeide for høyhastighetsbaner (250 km/t) mellom Oslo – Göteborg og våre største regionbyer. Følge opp LOs kongressvedtak om forlengelse av Nord-Norgebanen.
- være pådriver for å få realisert bygging av Stad skipstunnel.